

Christendemocratie in Latijns-Amerika

De christendemocratie is een politieke stroming die Europa na de Tweede Wereldoorlog opnieuw heeft opgebouwd. Tot op vandaag is de filosofie van de christendemocraten richtinggevend voor een groot deel van de Europese landen. Historisch is onze ideologie een Europees fenomeen, maar hoe is het in de andere werelddelen met de christendemocratie gesteld? In deze bijdrage nemen we u mee naar de christendemocratie in Latijns-Amerika.

De wortels van de christendemocratie in Latijns-Amerika liggen in de katholieke universitaire jeugdorganisaties van de jaren '30, die werden geïnspireerd door de sociale leer van de Katholieke Kerk en de pauselijke sociale encyclieken. In de jaren '30 brachten twee gebeurtenissen de oprichting van christendemocratische partijen in een stroomversnelling: het congres van de katholieke studentenbeweging in Rome in '33-'34 en de wereldwijde economische crisis die er woedde sinds de crash van Wall Street in 1929. Uit die jeugdorganisaties zijn christelijke sociale bewegingen ontstaan en daaruit eveneens christendemocratische partijen. We bekijken in deze bijdrage twee zeer belangrijke mensen voor de ontwikkeling van de christendemocratie in Latijns-Amerika: de voormalig president van Chili, Eduardo Frei Montalva (1911–1982) en Rafael Caldera Rodríguez uit Venezuela (1916–2009).

Eduardo Frei Montalva, president van Chili tussen 1964 en 1970.

Geconfronteerd met enerzijds de wereldwijde economische crisis en anderzijds het liberale economische beleid van de conservatieve partij van Chili, dat grotendeels de belangen van grote landeigenaren behartigde, scheurde de jongerenorganisatie van de conservatieve partij zich af. De Falange Nacional, zoals die jongerenorganisatie toen heette, fungeerde aanvankelijk als een sociale beweging en werd pas in 1938 een echte politieke partij. Falange Nacional stond vooral voor liefdadigheid en sociaal-christelijke ideeën en riep op tot verbetering van de sociale omstandigheden voor de armen. Bijna 20 jaar later, in 1957, werd Falange Nacional herdoopt tot Partido Demócrata Cristiano de Chile (PDC) onder leiding van Eduardo Frei Montalva, die in 1964 de eerste christendemocratische president in Latijns-Amerika werd.

In Venezuela vond de oprichting plaats van het Comité de Organización Política Electoral Independiente (COPEI) onder leiding van Rafael Caldera. Ook deze organisatie had zijn wortels in de katholieke universitaire jeugdorganisaties die vochten voor sociale hervormingen. Drie jaar later hernoemde de organisatie zichzelf tot Comité Organización Política Electoral (COPEI). Tussen het midden van de jaren '50 en het begin van de jaren '60 werden ook christendemocratische partijen opgericht in Peru, Bolivia, El Salvador, Paraguay, Panama, de Dominicaanse Republiek, Uruguay, Costa Rica en Colombia. De christendemocraten in Venezuela bereikten hun hoogtepunt op 1 december 1968 toen Rafael Caldera tot president van Venezuela werd gekozen en daarmee de tweede christendemocratische president in Latijns-Amerika werd.

In de politieke programma's streden de christendemocratische partijen voor de uitroeiing van sociale klassenverschillen, de hervorming van het onderwijsstelsel, de goedkeuring van

landhervormingen en een sociale markteconomie die gelijke bescherming zou bieden aan staats eigendom, coöperaties en KMO's. Onder het presidentschap van Eduardo Frei en Rafael Caldera kwam de nationalisatie van belangrijke industrieën in beide landen tot stand, inclusief nationalisatie van de productie van koper en olie. Democratie, vrijheid, gelijkheid en solidariteit zijn tot op vandaag de belangrijkste streefdoelen van de christendemocraten in Latijns-Amerika.

Maar het ging de christendemocratische partijen niet altijd voor de wind in Latijns-Amerika. De nadruk lag op democratie en sociale gelijkheid, maar die politieke filosofie dwong hen om een oorlog op beide fronten te voeren. Aan de ene kant beschuldigde de rechterzijde van het politieke spectrum (het

leger, landeigenaren, industriëlen, werkgeversorganisaties en tot op zekere hoogte conservatieven) de christendemocratische partijen ervan de tegenstanders te zijn van het politieke regime. Ze werden door rechts voorgesteld als pure communisten en sociale romantici. Aan de andere kant van het spectrum bekritiseerde links de afwezigheid van een 'revolutionair' element en beschuldigden christendemocratische partijen ervan de niet-democratische elites te ondersteunen. Ondanks verschillende inspanningen van deze democratische en sociaal georiënteerde partijen, en ondanks een aanzienlijke economische groei, had zich geen stabiele en politiek-actieve middenklasse ontwikkeld. De COPEI uit Venezuela werd al snel verdreven van de politieke macht. Een ander voorbeeld waren de christendemocratische partijen in Nicaragua, die mislukten door een combinatie van interne problemen en de uitdagende politieke omstandigheden in het land.

Behalve de Partido Demócrata Cristiano (PDC) in Chili en de Partido Acción Nacional (PAN) in Mexico, stonden de meeste christendemocratische partijen in de jaren negentig onder zware druk. Ze leden sterk onder een zware crisis binnen de overheid, een ernstig tekort aan gekwalificeerd personeel voor leidinggevende functies, evenals organisatorische en strategische tekorten. Vergelijkbaar met de ontwikkelingen op ons Europese continent, werd ook Latijns-Amerika geconfronteerd met een transformatie van op het christendom gebaseerde politieke waarden richting modernisering, secularisering en individualisering. De christelijke politieke waarden werden dus niet meer door het gros van de samenleving ondersteund. Hierdoor ontglipt veel van de ooit zo machtige christendemocratische partijen vandaag de politieke macht.

Het afnemende belang van christendemocratische partijen moet echter worden gezien in de bredere context van een algemene achteruitgang van (traditionele) politieke partijen, die ook in andere delen van de wereld kan worden waargenomen. De opkomst van massamedia is daar een factor in, maar bovendien is ook Latijns-Amerika getuige van een stijgende trend in de richting van meer gepersonaliseerde politiek en een gebrek aan vertrouwen van de mensen in het vermogen van de politiek om oplossingen te vinden. Sinds de jaren '90 is dit proces verder versneld door negatieve ontwikkelingen binnen de partijen zelf, waaronder bijvoorbeeld de identiteitsproblemen bij christendemocratische partijen in coalitieregeringen of het verlies aan geloofwaardigheid van partijleiderschap. Wat ook zeer schadelijk is voor politieke partijen, is dat ze hun partijplatform niet hebben vernieuwd. Bovendien groeit de consensus dat er binnen traditionele partijen een duidelijke voorkeur is voor persoonlijke belangen boven een

Rafael Caldera Rodriguez, president van Venezuela tussen 1969 en 1974 en tussen 1994 en 1999.

algemene noodzaak om de partij te moderniseren. De christendemocraten in Latijns-Amerika slaagden er ook niet in om duurzame landelijke partijstructuren op te zetten die andere kiezers omvatten dan alleen puur de middenklasse. Ten slotte worden christenen in Latijns-Amerika vaak gezien als verantwoordelijk voor alles wat onder het neoliberalisme valt.

Vandaag is de politieke relevantie van zowel de COPEI uit Venezuela als van de PDC uit Chili vrij tot zeer klein. De PDC haalt nog 20 van de 198 zetels in Congreso Nacional de Chile, op lokaal vlak staat ze wel iets sterker. Met de COPEI is het zelfs nog slechter gesteld met amper 1 zetel in de Asamblea Nacional.

Jonah Penninck
Voorzitter CDS Gent